

Helsingin poliisilaitoksen osoitetoimiston osoiterekisteri – keskeinen lähdemateriaali henkilöhistorian tutkimisessa

Yleistä osoiterekisteristä

Osoiterekisteri on yksi Helsingin kaupunginarkiston käytetyimmistä aineistoista. Se on tärkeä lähdeaineisto erityisesti sukututkijoille ja viranomaisille. Rekisteri kattaa vuodet 1907–1973. Keskustelu osoitetoimiston perustamisesta alkoi jo vuonna 1902, asiaan liittyneiden kiistojen vuoksi sen perustaminen tapahtui vasta 1907. Sortokauden ajan kaupunkilaiset kokivat sen urkintajärjestelmäksi, sillä ehdotuksen takana oli venäläismielinen poliisimestari. Tämän takia osoitetoimiston perustamista vastustettiin voimakkaasti.

Siihen asti käytetyt henkikirjat eivät kuitenkaan olleet riittävän tehokas keino seurata ahkerasti liikkuvien kaupunkilaisten muuttoliikettä, joten poliisilaitos halusi perustaa osoitetoimiston. Lisäksi korttelikohtaisiin manttaalivihkoihin kirjattiin Helsingissä asuvat vain, jos poliisi teki henkilöön liittyviä tiedusteluja tai talonomistajat ilmoittivat vuokralaisiaan oma-aloitteisesti. Sen sijaan ilman vakituista asuntoa olevat helsinkiläiset joutuivat ilmoittamaan osoitteensa poliisille.

Virallisesti osoitekortiston suositeltu vähimmäissäilytys oli määräaikainen, mutta tutkijoiden onneksi osoiterekisteri päätettiin säilyttää pysyvästi Helsingin kaupunginarkistossa.

Osoiterekisterin tarjoamat tiedot

Osoitekorteissa on henkilön osoite sekä asumishistoria, jotka perustuvat osoitetoimistolle tehtyihin ilmoituksiin. Aluksi kortteihin merkittiin tieto vuosittain, mutta pian siirryttiin käytäntöön, jossa osoitekorttia muokattiin ainoastaan osoitteen vaihtuessa. Osoitekortista selviää joskus myös se, mistä henkilö muutti Helsinkiin tai minne hän muutti pois. Osoitteen vieressä on kaksi päivämäärää, josta toinen tarkoittaa virallista muuttopäivää ja monesti suluissa oleva merkintä sitä päivämäärää, milloin osoitetiedot kirjattiin rekisteriin.

Osoitekorteista selviää muuttotietojen lisäksi yleensä henkilön koko nimi, syntymäaika- ja paikka, seurakunta mihin kuuluu, ammattinimike, kansalaisuus, puolison nimi ja alle 15-vuotiaat lapset. Henkilöstä riippuen ammattinimikkeitä on saatettu muokata tai täydentää myöhemmin, korttiin on voitu kirjata uusi sukunimi ja välillä kortteihin on kirjoitettu myös vihkimispäivämäärät. Jossain tapauksissa ja etenkin vanhemman osan osoitekorteissa on myös seurakunnan ilmoituksiin perustuva kuolinpäivämäärä.

Alle 15-vuotiaat lapset on tavallisesti merkitty vain vanhempiensa osoitekortteihin. Joissain tapauksissa, jossa lapsi syystä tai toisesta asui eri osoitteessa, hänelle on tehty oma kortti. Lisäksi etenkin osoiterekisterin vanhemmassa osassa naimisissa olevat naiset merkittiin välillä vain miestensä osoitekortteihin. Jos siis etsimäänsä henkilöä ei löydä, mutta aviopuoliso on tiedossa, on aina syytä tarkastaa myös puolison osoitekortti – myös siinä tapauksessa, että etsitty henkilö on mies. Täysin tavatonta ei nimittäin ole, että mieshenkilö löytyy vain vaimonsa osoitekortista.

Miten rekisteriä käytetään

Rekisteri on selattavissa mikrofilmeiltä Helsingin kaupunginarkiston tutkijasalissa. Käytännössä osoiterekisteri jakautuu kolmeen eri osaan: mikrofilmattu vanha osa 1907–1948, painettuina kirjoina 1951–1956 ja uudempi mikrofilmattu osa 1957–1973. Vuodesta 1974 eteenpäin tiedot saa Helsingin maistraatista. Huomionarvoista on, että painettuina kirjoina oleva osoiterekisteri on informaatioarvoltaan mikrofilmattuja vähäisempi.

Jokaisella erillisellä käyntikerralla täytetään tilauslappu, johon merkitään etsityn henkilön nimi. Jos osoitetietoja halutaan vain lukea, allekirjoitus riittää. Allekirjoituksella sitoudutaan siihen, ettei henkilörekisterin tietoja käytetä väärin. Siinä tapauksessa, että tietoja haluaa kopioida tai kuvata, tulee tilauslomakkeeseen täyttää myös tieto siitä, mihin osoiterekisterin tietoja käytetään.

Aineisto on järjestetty foneettisesti eli sen perusteella, miltä nimet kuulostavat, ja tämä sääntö koskee niin etu- kuin sukunimiäkin. Siksi sukunimet "Carlsson" ja "Karlsson" ovat samassa paikassa, kuten etunimet "Carl", "Karl", "Kalle" ja "Kaarle". Jos etsimänsä henkilön osoitekorttia ei löydä siitä kohdasta mihin sen ajattelisi kuuluvan, kannattaa aina selata osoitekortteja eteen ja taakse noin kymmenen korttia. Lisäksi täytyy miettiä millä muulla tavalla nimi olisi voitu kirjoittaa tai olisiko henkilö sijoitettu aakkosiin toisen tai kolmannen nimensä perusteella.

Rekisteri perustuu rekisterinpitäjälle tehtyihin muuttoilmoituksiin eikä kaikkia annettuja tietoja pystyttyä aina varmentamaan. Tästä syystä osoitekorttien sisältämiin tietoihin täytyy suhtautua riittävällä lähdekriittisyydellä. Osoitetiedot voivatkin olla ristiriidassa esimerkiksi seurakunnan tietojen kanssa. Vaikka taloyhtiöt ja asukkaat velvoitettiin tekemään ilmoitus muutosta poliisilaitoksen osoitetoimistolle, käytännössä systeemi ei ollut aukoton ja se on jättänyt jälkensä osoiterekisteriin. Siitä huolimatta se on erinomainen lähde tutkittaessa Helsingin kaupungissa asuneiden henkilöiden historiaa.

Lähde: Helsingin Poliisilaitoksen historia 1826–2001 (Keskinen ja Silvennoinen, 2004).